

CO NÁM PŘINESL REŽIM – DESET LET V DATECH STEM

Citované výsledky pocházejí z výzkumu STEM provedeného na reprezentativním souboru obyvatel České republiky starších 18 let, který byl proveden metodou osobních rozhovorů ve dnech 1. – 8. února 2007. Respondenti byli vybíráni metodou kvótního výběru. Na otázky odpovídal rozsáhlý soubor 1222 respondentů. V článku je použito mnoha dalších dat z řady Trendy z let 1997-2007.

Co se změnilo v současném režimu? Jaké je postavení občanů, jaké mají šance a jaké hodnoty ve společnosti a v politice občané vyznávají?

STEM mapuje tuto oblast hlubších postojů lidí od roku 1997 pomocí řady výroků. Některé z nich hodnotí současný režim v porovnání s režimem předlistopadovým, další si všímají hlubších postojů lidí k otázkám demokracie, vlastnictví, nerovností a priorit ekonomické a duchovní sféry.

Co lze o zjištěních konstatovat obecně?

Především fakt, že názory lidí jak na hodnocení možností lidí v současném a předlistopadovém režimu, tak na postoje k demokracii, vlastnictví či nerovností se za deset let prakticky nezměnily.

Ve vztahu současného a minulého režimu se většina české populace domnívá, že

- Ö současný režim po roce 1989 přinesl zásadní změny (cca 85 %)
- Ö zvětšily se příležitosti schopných lidí, a to i mezi řadovými občany (cca 70 %)
- Ö platí však spíše konexe a známosti než zásluhy a schopnosti (cca 80 %)
- Ö obyčejný člověk je spíše bezmocný, nemůže uplatnit svůj názor (cca 60 %)

K otázkám majetku a vlastnictví si občané myslí, že

- Ö vysokou životní úroveň mají spíše darebáci než pracovití lidé (cca 65 %)
- Ö soukromé vlastnictví komplikuje lidské vztahy (přes 60 %)

Obecně veřejnost chápe, že

- Ö nerovnosti (nikoli pouze majetkové) jsou velkým problémem (cca 80 %).

V otázkách základních priorit

- Ö zhruba 60 % lidí hledí při hodnocení současného režimu spíše na životní úroveň než na svobodu a demokracii
- Ö v politice jsou podle dvou třetin lidí důležitější životní úroveň a ekonomická prosperita než duchovní hodnoty a lidské vztahy

Drobné posuny v posledním období bychom mohli zaregistrovat tři:

- ... poněkud se posílil příznivý názor na vliv soukromého majetku na lidské vztahy
- ... v pohledu na současný režim si lidé všímají více než v minulosti svobody a demokracie, což patrně odráží zlepšující se ekonomickou situaci
- ... naopak se v porovnání se situací před osmi, deseti lety posílilo přesvědčení, že dnes platí více konexe a známosti než zásluhy a schopnosti

Celkový přehled pokládáných výroků je v následující tabulce, výroky jsou zjednodušeny (plné znění je na konci zprávy).

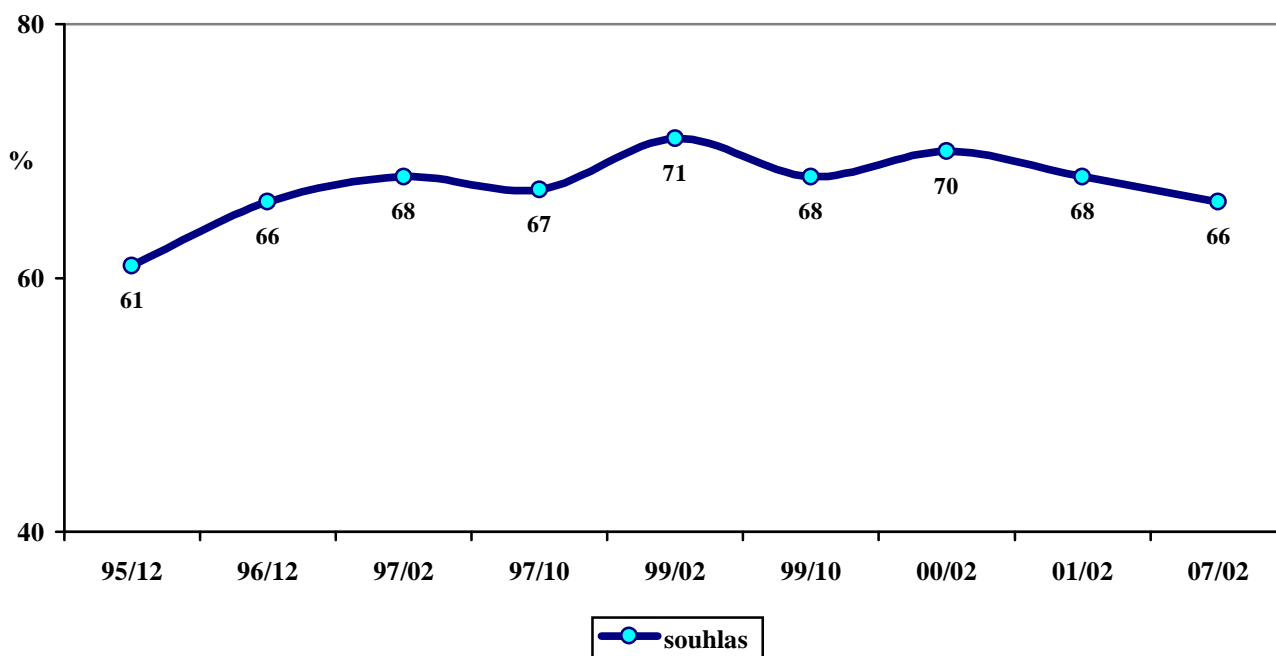
Názory na změny po listopadu 1989

(„S kterým z těchto názorů spíše souhlasíte?“, u otázek podíl kladných odpovědí)

	97/02	99/02	00/02	01/02	04/02	07/02
Současný režim od roku 1989 přinesl zásadní změny	87 %	85 %	88 %	86 %	-	84 %
Současný režim od roku 1989 přinesl jen menší změny nebo žádné změny	13 %	15 %	12 %	14 %	-	16 %
Hledím spíše na svobodu a demokracii	32 %	32 %	31 %	34 %	32 %	39 %
Hledím spíše na životní úroveň	68 %	68 %	69 %	66 %	68 %	61 %
Každý člověk může uplatnit alespoň trochu svůj názor	41 %	42 %	40 %	44 %	39 %	41 %
Obyčejný člověk je zcela bezmocný	59 %	58 %	60 %	56 %	61 %	59 %
V současném režimu platí spíše zásluhy a schopnosti	28 %	26 %	25 %	23 %	20 %	22 %
V současném režimu platí spíše konexe a známosti	72 %	74 %	75 %	77 %	80 %	78 %
Mezi zámožnými převažují pracovití lidé	35 %	31 %	31 %	35 %	34 %	36 %
Vysokou životní úroveň mají jen darebáci	65 %	69 %	69 %	65 %	66 %	64 %
Soukromé vlastnictví je příznivé pro lidské vztahy	32 %	32 %	33 %	33 %	-	38 %
Soukromé vlastnictví komplikuje lidské vztahy	68 %	68 %	67 %	67 %	-	62 %
Pro schopné lidi mezi řadovými občany se příležitosti po roce 1989 zvětšily	72 %	64 %	67 %	69 %	57 %	72 %
Pro schopné lidi mezi řadovými občany se příležitosti po roce 1989 nezměnily	28 %	36 %	33 %	31 %	43 %	28 %
Nerovnosti mezi lidmi jsou velký problém	77 %	81 %	78 %	80 %	-	79 %
Nerovnosti mezi lidmi jsou nepodstatná věc	23 %	19 %	22 %	20 %	-	21 %

Pramen: STEM, Trendy 1997-2007

V politice je důležitější životní úroveň a ekonomická prosperita než duchovní hodnoty a lidské vztahy.

Pramen: STEM, Trendy 1995-2007

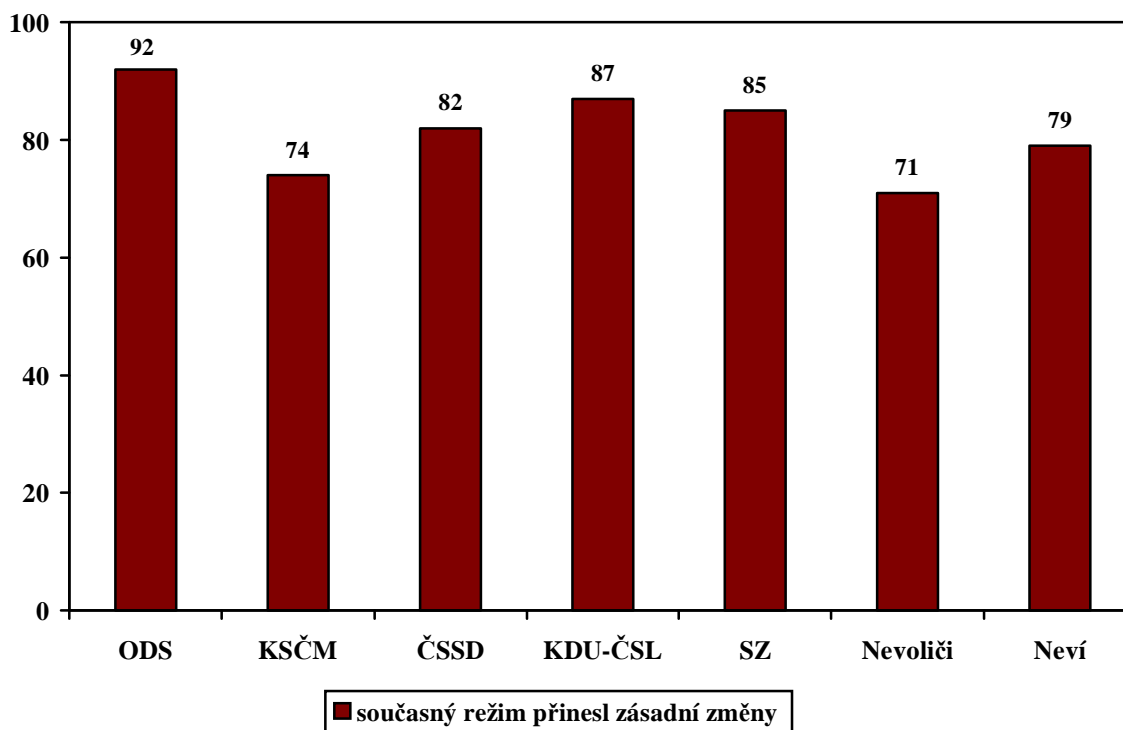
V názorech na současný a minulý režim se naprostá většina lidí shoduje v tom, že po roce 1989 nastaly v naší společnosti zásadní změny. Jednotlivé skupiny obyvatel se však výrazně liší v tom, jak tyto změny hodnotí.

Pohled na současný a předlistopadový režim je především pohledem politickým. Na jednom pólu stoupeneci pravice, především sympatizanti ODS, na druhém příznivci KSČM – to je pravidelné schéma názorů na všechny předkládané otázky, které se současného a minulého režimu týkají.

Rozdíly v pohledu na režim současný a předlistopadový ilustrují vedle stanovisek stoupenců nejsilnějších politických stran také názory lidí s různým vzděláním – od lidí bez maturity (mezi osobami se základním vzděláním a vyučenými nejsou podstatné rozdíly) po občany s vysokoškolským diplomem. Podobnou škálu by nabídlo porovnání lidí s různou úrovní materiálního zajištění domácností, anebo, s méně ostrým gradientem, lidí různého věku.

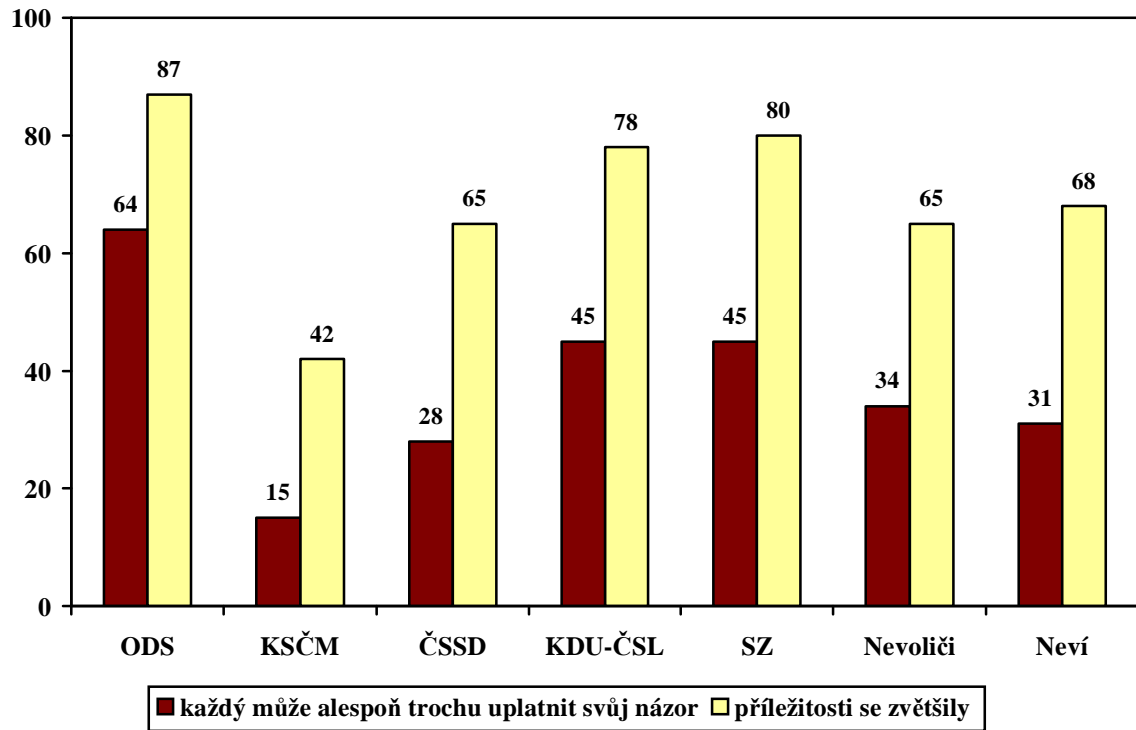
Ze čtyř otázek hodnotících situaci v současném režimu s ohlédnutím do minulosti (uplatnění vlastního názoru, příležitosti dříve a nyní, schopnosti x konexe a kdo má vysokou životní úroveň) byl sestaven celkový skór, který velmi přesně dokumentuje pozici pěti parlamentních stran: na pravicovém pólu sympatizanti ODS s převahou názorů ve prospěch současného režimu, na levici poměrně blízko sebe příznivci KSČM a ČSSD a v politickém středu lidé, kteří se hlásí ke Straně zelených a KDU-ČSL.

Podíl sympatizantů stran (%), kteří souhlasí s tím, že...

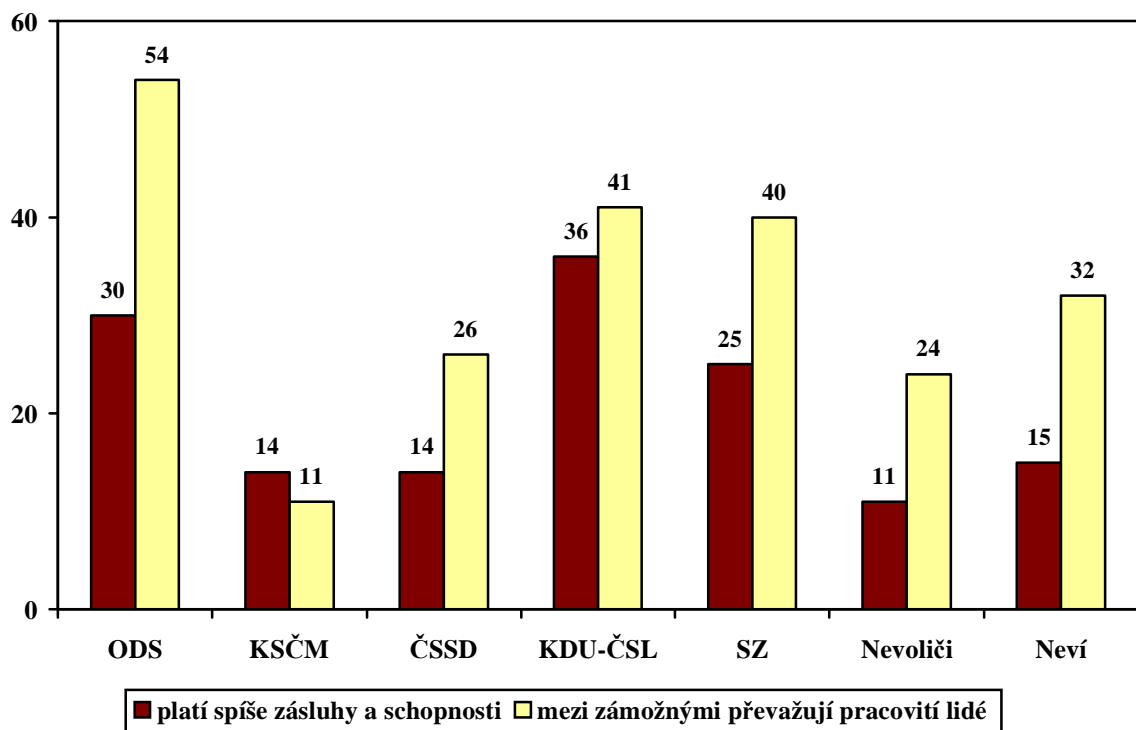
Pramen: STEM, Trendy 2/2007, údaje kromě ODS a ČSSD jsou vzhledem k malému počtu respond. orientační

Podíl sympatizantů stran (%), kteří souhlasí s tím, že...

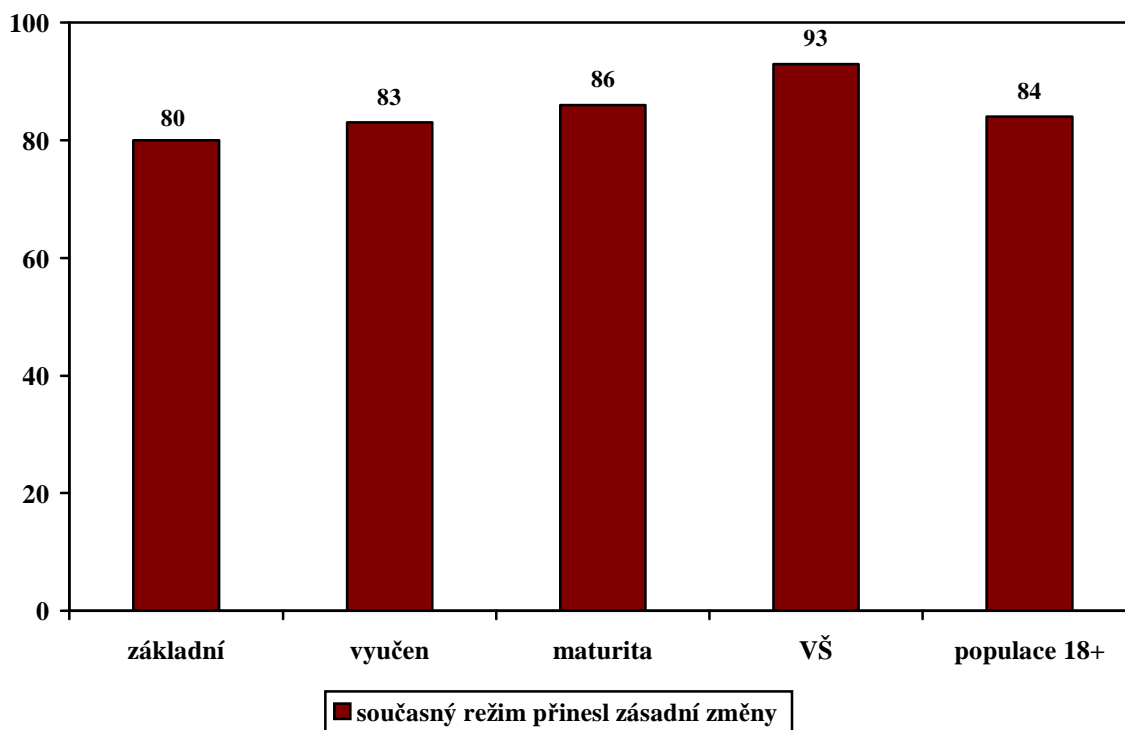
Pramen: STEM, Trendy 2/2007, údaje kromě ODS a ČSSD jsou vzhledem k malému počtu respond. orientační

Podíl sympatizantů stran (%), kteří souhlasí s tím, že...

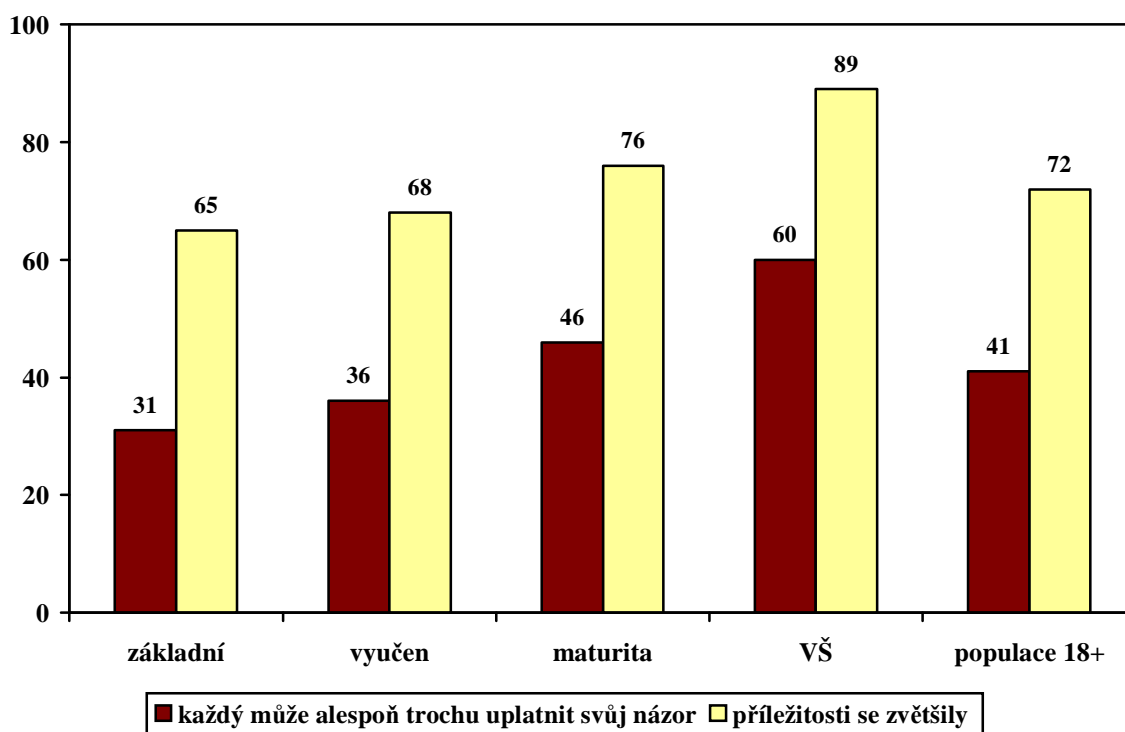
Pramen: STEM, Trendy 2/2007, údaje kromě ODS a ČSSD jsou vzhledem k malému počtu respond. orientační

Podíl lidí s různým vzděláním (%), kteří souhlasí s tím, že...

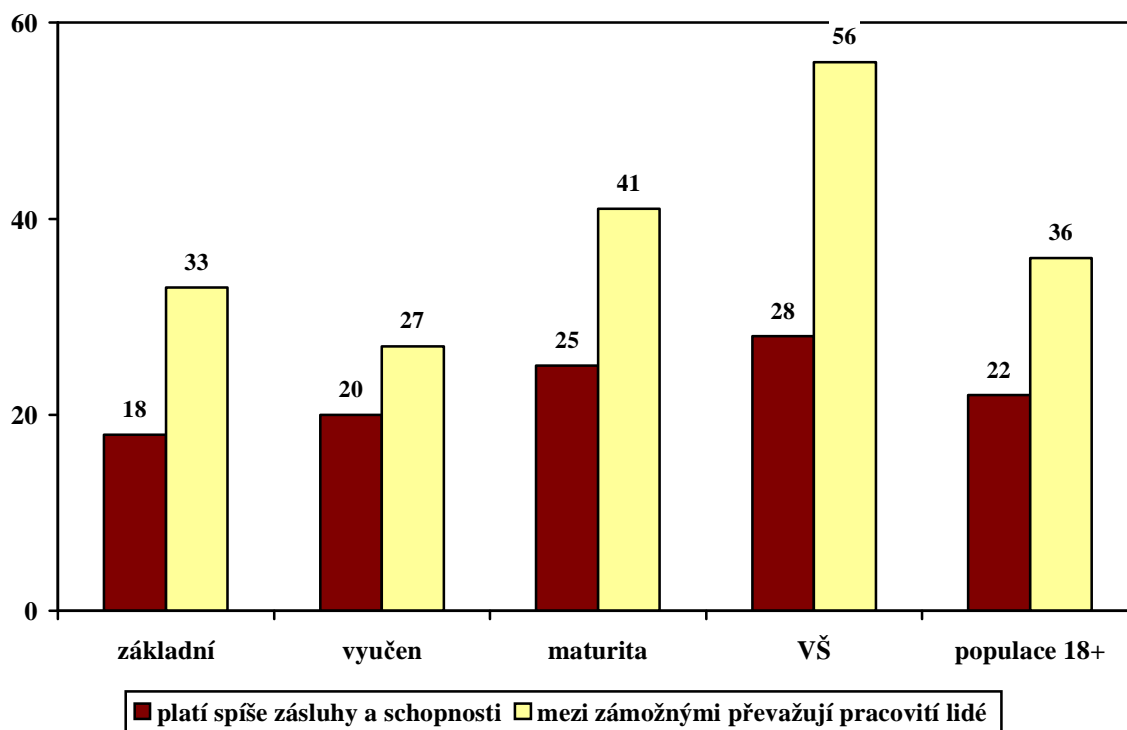
Pramen: STEM, Trendy 2/2007, 1222 respondentů starších 18 let

Podíl lidí s různým vzděláním (%), kteří souhlasí s tím, že...

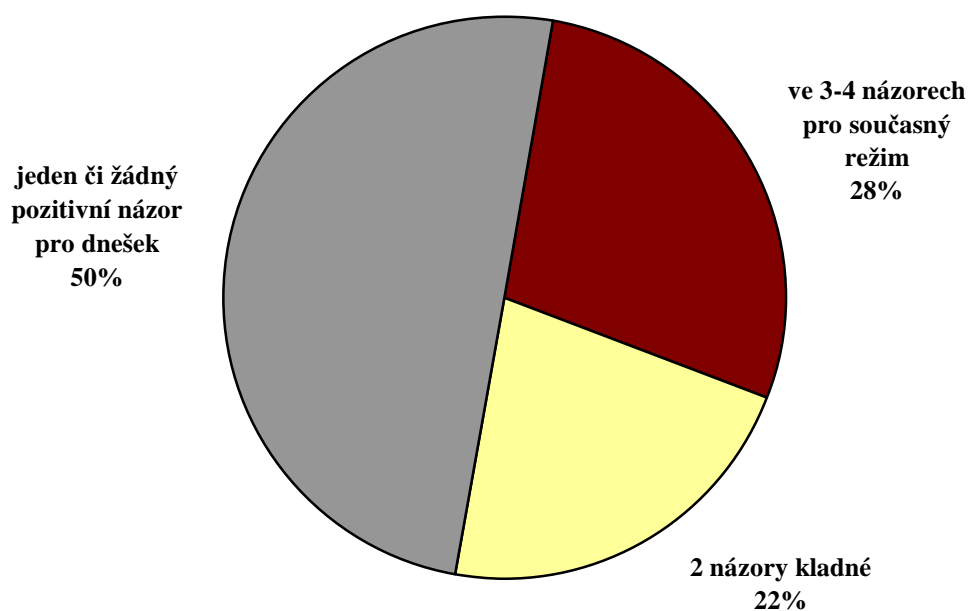
Pramen: STEM, Trendy 2/2007, 1222 respondentů starších 18 let

Podíl lidí s různým vzděláním (%), kteří souhlasí s tím, že...

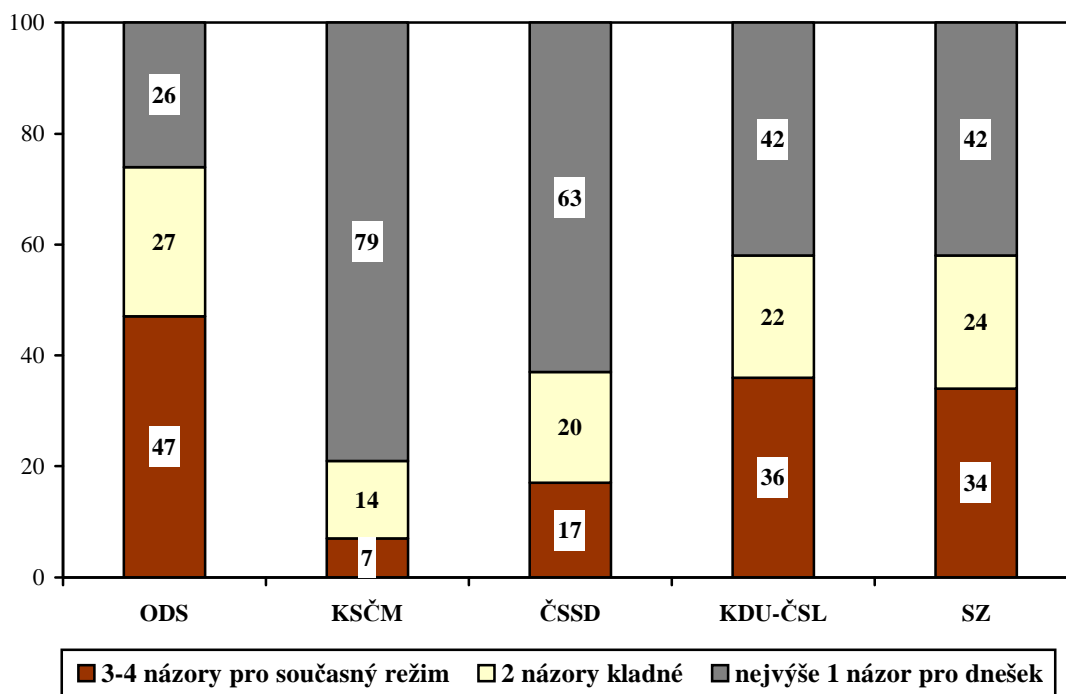
Pramen: STEM, Trendy 2/2007, 1222 respondentů starších 18 let

Celkový skór na čtyři hodnocení režimů (příležitosti, konexe x schopnosti, vlastní názor, pracovní x darebáci)

Pramen: STEM, Trendy 2/2007, 1222 respondentů starších 18 let

Celkový skór na čtyři hodnocení režimů
(podle sympatií k politickým stranám, údaje v %)

Pramen: STEM, Trendy 2/2007, údaje kromě ODS a ČSSD jsou vzhledem k malému počtu respond. orientační

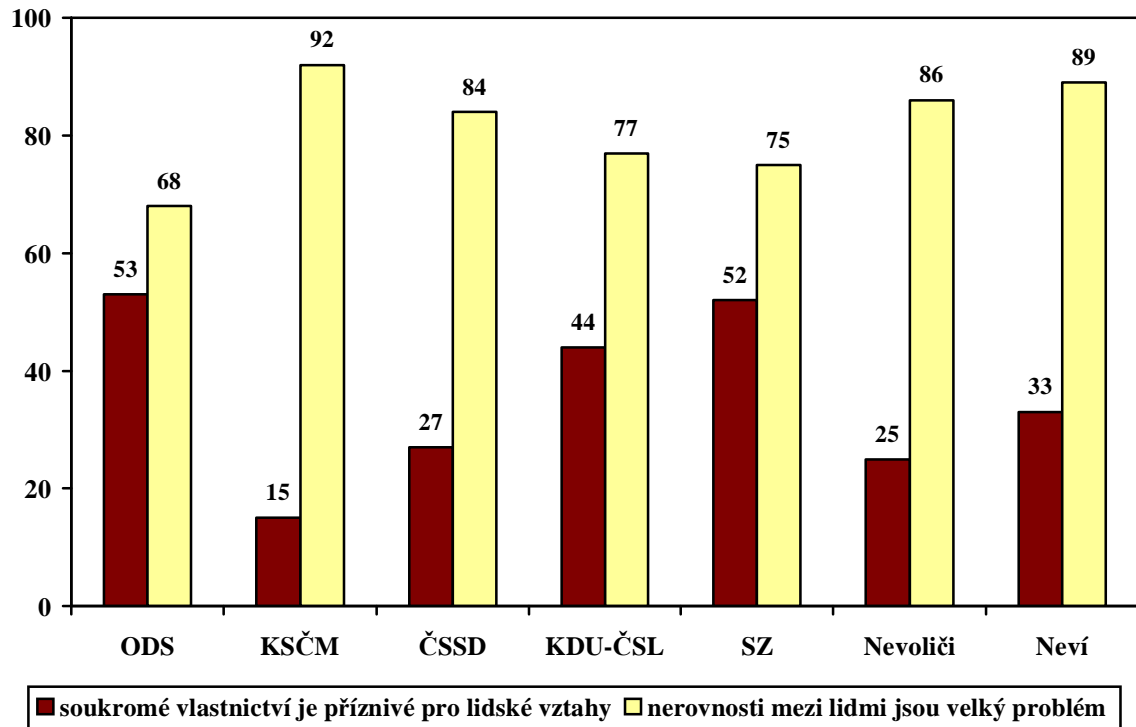
Pohled na soukromé vlastnictví a jeho vliv na vztahy mezi lidmi je stále kritický, byť poslední průzkum z letošního roku naznačuje mírné zlepšení.

Stejně rozdílný přístup se promítá i do toho, které věci při hodnocení současného a minulého režimu lidé akcentují. Pro pravicové občany je zásadní skutečnost, že žijí ve svobodné zemi, která dává prostor pro uplatnění jednotlivce, stoupenci levice sledují spíše životní úroveň a porovnávají ji s tím, co bylo před rokem 1989.

Velmi citlivě vnímají lidé (ale to již také od poloviny 90. let minulého století) problém nerovností ve společnosti. Jak je vidět z grafů, právě tato obecněji pojímaná otázka (nikoli pouze majetkově) nedělí pravici a levice tak ostře jako přímé porovnávání „dříve a dnes“. Existenci problému nerovností ve společnosti chápe i většina lidí hlásících se jednoznačně k pravici.

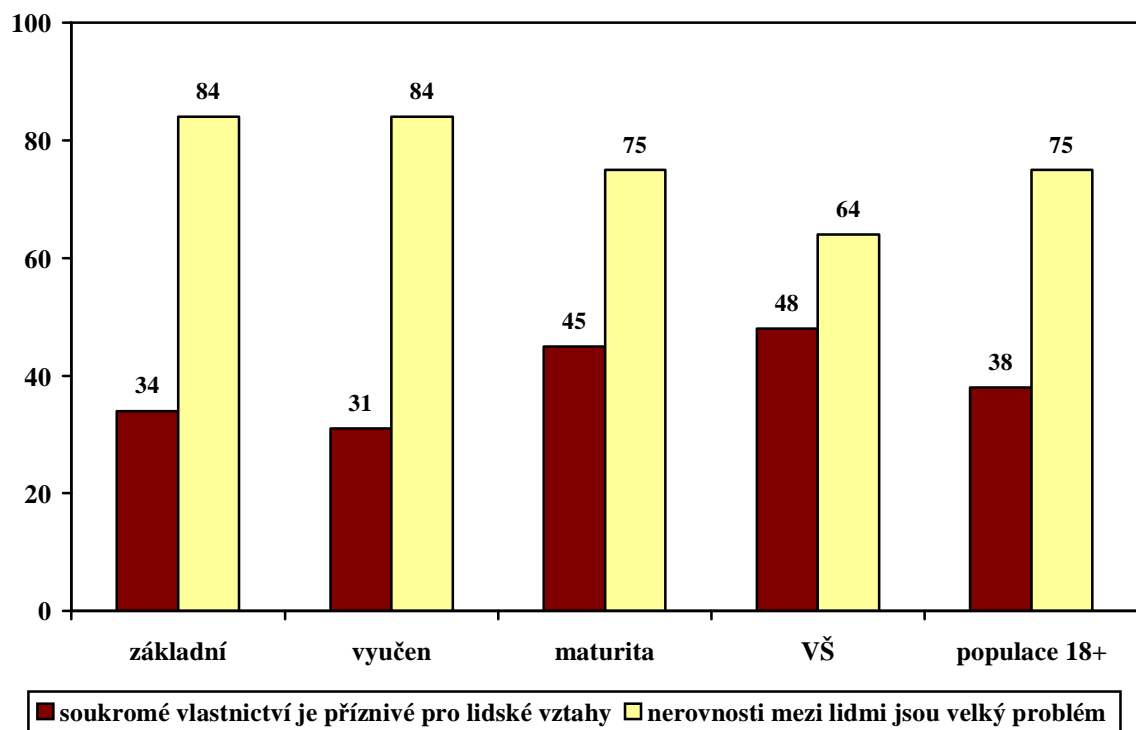
Ještě méně zřetelný je rozdíl v pohledu na prioritu životní úrovně a ekonomiky a duchovních hodnot a lidských vztahů v politice. Názor, že významnější jsou v politice životní úroveň a ekonomická prosperita, převládá, ale napříč celým politickým spektrem. Tradiční odchylkou jsou stoupenci KDU-ČSL, či snad spíše jádro této strany, vnímající silně duchovní rozměr existence.

Podíl sympatizantů stran (%), kteří souhlasí s tím, že...

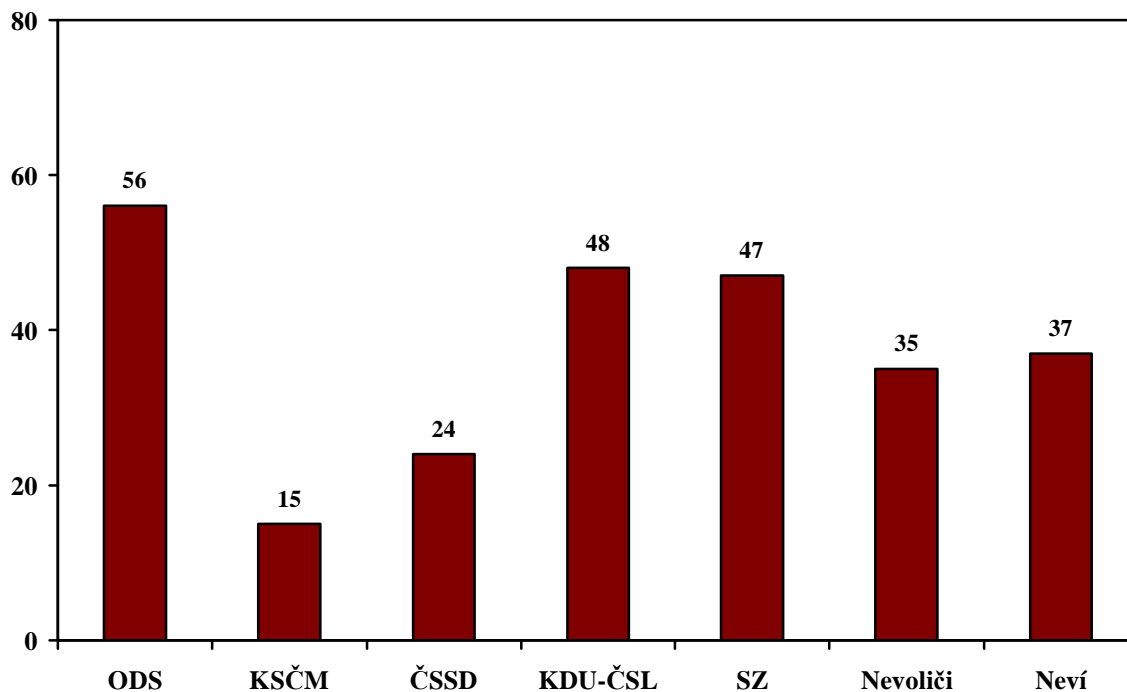
Pramen: STEM, Trendy 2/2007, údaje kromě ODS a ČSSD jsou vzhledem k malému počtu respond. orientační

Podíl lidí s různým vzděláním (%), kteří souhlasí s tím, že...

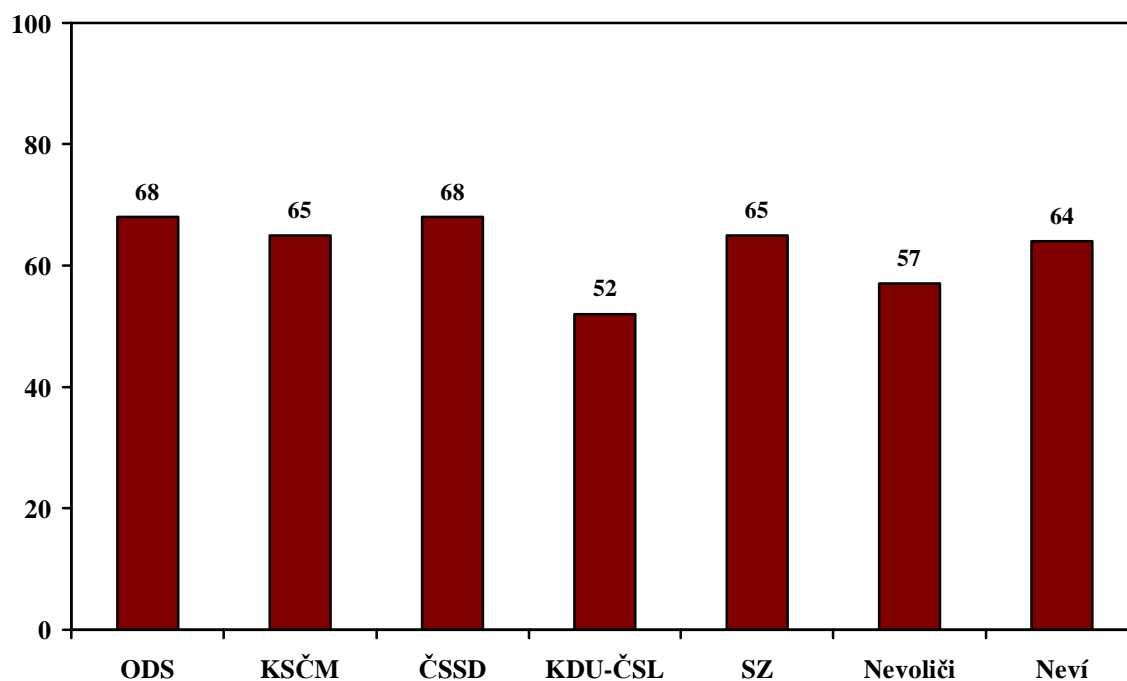
Pramen: STEM, Trendy 2/2007, 1222 respondentů starších 18 let

Podíl sympatizantů stran (%), kteří hledí spíše na svobodu a demokracii než na životní úroveň

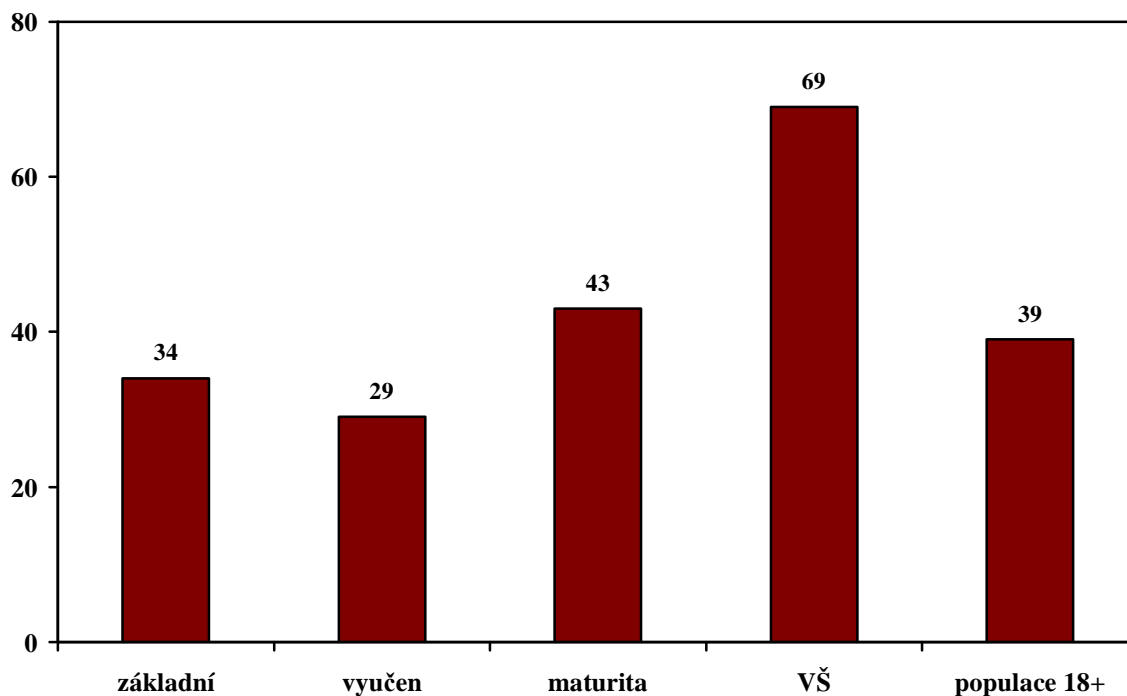
Pramen: STEM, Trendy 2/2007, údaje kromě ODS a ČSSD jsou vzhledem k malému počtu respond. orientační

Podíl sympatizantů stran (%), kteří dávají v politice důraz spíše na životní úroveň a ek. prosperitu než na duch.hodnoty a lidské vztahy

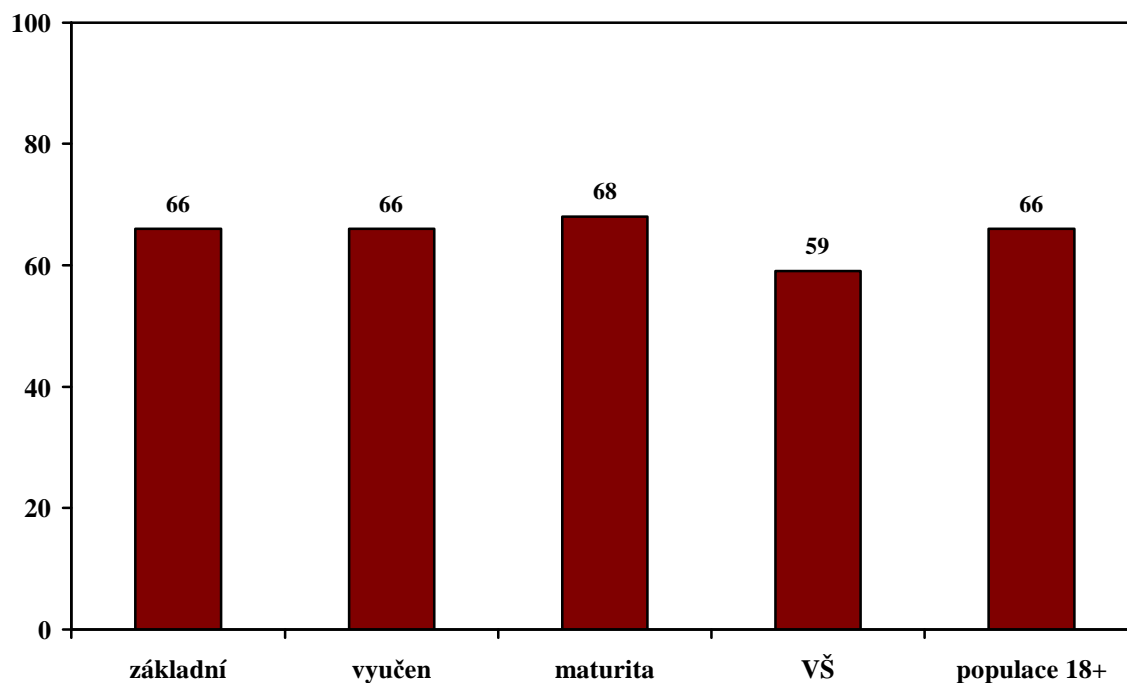
Pramen: STEM, Trendy 2/2007, údaje kromě ODS a ČSSD jsou vzhledem k malému počtu respond. orientační

Podíl lidí s různým vzděláním (%), kteří hledí spíše na svobodu a demokracii než na životní úroveň

Pramen: STEM, Trendy 2/2007, 1222 respondentů starších 18 let

Podíl lidí s různým vzděl. (%), kteří dávají v politice důraz spíše na životní úroveň a ek. prosperitu než na duch.hodnoty a lidské vztahy

Pramen: STEM, Trendy 2/2007, 1222 respondentů starších 18 let

Přesné znění otázek

Podle některých lidí přinesl současný režim od roku 1989 zásadní změny v životě lidí, podle jiných se nic zvláštního nestalo, přinesl pro lidi jen menší nebo skoro žádné změny. S kterým z těchto názorů spíše souhlasíte?

Přinesl zásadní změny	1
Jen menší nebo žádné změny	2

Když někteří lidé hodnotí současný režim, mají na mysli především svobodu, demokracii, možnost prosadit svůj názor a schopnosti. Jiní při hodnocení současného režimu myslí spíše na životní úroveň, ceny zboží, dostupnost služeb. Který způsob hodnocení současného režimu je Vám osobně bližší?

Hledím spíše na svobodu a demokracii	1
Hledím spíše na životní úroveň	2

Jsou lidé, kteří tvrdí, že v současném režimu může každý člověk uplatnit svůj názor a alespoň trochu přispět k řešení veřejných a politických otázek. Jiní tvrdí, že moc mají v rukou výhradně politici a obyčejný člověk je zcela bezmocný.

Každý může alespoň trochu uplatnit svůj názor	1
Obyčejný člověk je zcela bezmocný	2

Podle některých lidí v současném režimu platí více zásluhy, schopnosti a výkonnost lidí, podle jiných jsou naopak důležitější různé konexe a známosti. S kterým z těchto názorů spíše souhlasíte?

Platí spíše zásluhy a schopnosti	1
Platí spíše konexe a známosti	2

Podle některých lidí se za posledních pět let životní úroveň zvýšila výhradně jen podvodníkům a darebákům, podle jiných mezi zámožnými lidmi dnes převažují lidé, kteří se vysoké životní úrovně domohli usilovnou prací a námahou. S kterým z těchto názorů spíše souhlasíte?

Vysokou životní úroveň mají jen darebáci	1
Mezi zámožnými převažují pracovití lidé	2

Podle některých lidí soukromé vlastnictví stanoví jasná pravidla a udělá pořádek ve vztazích mezi lidmi. Podle jiných naopak soukromé vlastnictví komplikuje mezilidské vztahy a přináší do nich mnoho problémů. S kterým z těchto názorů spíše souhlasíte?

Soukromé vlastnictví je příznivé pro lidské vztahy	1
Soukromé vlastnictví komplikuje lidské vztahy	2

Podle některých lidí se příležitosti pro schopné lidi mezi řadovými občany po roce 1989 u nás značně zvětšily, podle jiných se pro řadového občana téměř nic v tomto ohledu nezměnilo. S kterým z těchto názorů spíše souhlasíte?

Příležitosti se zvětšily	1
Příležitosti se nezměnily	2

Myslíte si, že nerovnosti mezi lidmi v naší společnosti dnes představují velký problém, či spíše je to nepodstatná věc?

Nerovnosti mezi lidmi jsou velký problém	1
Nerovnosti mezi lidmi jsou nepodstatná věc	2

Pokud byste si měl(a) vybrat z následujících dvou možností, co je podle Vás v politice důležitější?

Důraz na životní úroveň a ekonomickou prosperitu	1
Důraz na duchovní hodnoty a lidské vztahy	2